

Större utmaningar än någonsin

– Att kunna se och utvärdera utmaningarna tillsammans med kunderna – det är en av huvudpoängerna med framtidsdialogen, påminde Anders Ottensten, strategisk rådgivare inom Öhrlings PricewaterhouseCoopers.

Cirka 25 deltagare slöt upp vid årets dialogmöte vid Lilla Bommen i Göteborg, som genomförs för andra året i rad. De kom från ett tiotal kommuner, regionförbund och landsting i främst västra Sverige.

– En viktig erfarenhet från förra året är att formen med dialogmöten fungerar bra. Samtalen blir öppna och det skapar tillit mellan deltagarna, betonade Anders. Det känns också glädjande att många av förra årets deltagare kom tillbaka 2009.

Fyra dialogteman

Årets dialog i Göteborg byggde på fyra teman – Velfärd, Demokrati/Medskapande, Hållbarhet samt Samverkan. Ämnena speglar de övergripande utmaningar som väntar.

– Apropå utmaningar så tror jag de blivit tydligare, sa Anders Ottensten. Finanskrisen och lågkonjunkturen har gett ett nytt klimat, där allvaret och behovet av vägval är större.

Göteborg markerade samtidigt avstampet för årets dialoger. De blir fem till antalet och avrundas med ett speciellt arrangemang under politikerveckan i Almedalen den 29 juni.

– Slutresultatet från varje möte skickas vidare till nästa ort, berättade Anders. Det sker symboliskt i form av en flygande matta. Därmed skapas en budkavle över landet med de kommunala framtidsperspektiven i centrum.

Inspel via intervjuer

Ett viktigt inspel till årets dialog är de intervjuer som gjorts med intresseorganisationer i hela landet. Här har idrottsföreningar, näringslivsorganisationer, partier, fackförbund, kyrkor m fl gett sin syn på framtidens välfärd.

Intervjuerna pekar mot en gemensam slutsats – en ny välfärdsmodell håller på att ta form. Med denna modell följer en rad utmaningar – särskilt som många talar om att framtidens lösningar både blir individuella och kostsammare. – Till förändringarna har att traditionella roller luckras upp

– t ex mellan kommuner och landsting – och att det krävs samverkan för att klara kraven. Det talas också om att det behövs andra utförare – t ex ideella aktörer som kan ta välfärden till en ny nivå, berättade Johan Karlander, som gjort många av intervjuerna. – En annan sak som kommit

upp är begreppet ”välfärdsbubbla”. Vi har sett finans- och fastighetsbubblor av olika slag. Nu står kanske välfärdsbubblan på tur, betonade Sofie Arvidsson, som också deltagit i intervjuarbetet. Det väcker olika frågor – hur ser bubblan ut, vad driver den och framför allt – vad kan få den att spricka?

Dialog kring fyra teman

Några av budskapen från vårens intervjuer fångades i ett tjugotal löpsedlar, som "publicerades" i konferensrummet. Budskapen gav inspiration och flätades in i eftermiddagens samtal. Varje rundabordsamtal följdes av en avstämning. Resultaten samlades under fyra teman som gav spännande utblickar.

Demokrati/Medskapande

- Vilken blir kommunens roll i framtiden? Var förs de politiska samtalen och vem tar helhetsansvaret om det inte sker i kommunen?
- Angående massmedias roll – vad är det för attityder som media underblåser i välfärdsdebatten, hur påverkas krav och förväntningar?
- Ungdomarna blir en allt viktigare målgrupp i framtiden. Men många av dem saknar helt fotfäste vad gäller demokratifrågorna idag. Hur får vi in denna aspekt?
- Den näraliggande demokratin behövs, men samtidigt skapas nya forum där lokala frågor hanteras (byalag etc). Redan idag ökar kraven på direktdemokrati, men om detta börjar gå kommunerna förbi – vad ska politikerna göra då?

Välfärd

- Kan kommunen klara kraven i framtiden – d v s givet de ekonomiska, demografiska förutsättningarna etc. Visst har problemen funnits förut, men nu har det blivit tydligare och utvecklingen verkar accelerera!
- Apropå att tvingas prioritera i välfärden – orkar politikerna med detta? Klarar man att välja bort något som kanske går stick i stäv med väljarna? Krävs det inte ett tänkande över blockgränserna för att klara detta?
- Krisen skapar också möjligheter. Vi tvingas formulera uppgifterna på ett tydligare sätt och prioritera – vad är viktigast?
- Hur ska välfärden finansieras i framtiden – hur hanterar vi uppdragen mot den verklighet

vi möter idag. Hur klarar det politiska systemet kommande vägval – är utmaningen alltför stor? Klarar politikerna och systemet sådana påfrestningar, eller kan systemet implodera?

- Kom ihåg att pensionärer inte är en homogen grupp – det är milsvid skillnad på kraven och behoven hos en 60-åring och en 90-åring. Därför måste erbjudandet ändras.

Hållbarhet – socialt, ekonomiskt, miljömässigt

- IT-frågorna blir viktigare – hur påverkar det i kommunerna?

Är det realistiskt att planera för ett större kommunhus när framtidens tjänster blir alltmer virtuella?

- Här krävs samverkan för att lyckas. Sociala frågor väger allt tyngre – t ex kring gängproblematik, nyanlända flyktingar, beroendefrågor. Ibland blir dessa frågor alltför svåra för att hanteras i en enda kommun.
- Har vi en hållbar samhällsstruktur för att klara framtidsfrågorna? Strukturen är skapad för länge sedan, men hur måste den ändras när frågeställningarna blir svårare?

Samverkan

- Hur är det med målbilden – finns det någon samsyn? Knappast på politisk nivå och kanske inte någon annanstans heller. Samtidigt driver krisen på och ändrar förutsättningarna. Attityden börjar bli annorlunda vad gäller samverkan. Här kommer det nog att hända mycket i kommunerna när möjligheterna till effektiviseringar väcks på nya sätt.
- Kommunerna samverkar i allt högre grad för att öka attraktionen till den egna regionen – då blir det svårare att "bara" vara lojal mot sin kommun.
- Apropå vård och omsorg – kan det bli så att samhället tar det medicinska ansvaret, men att nya aktörer (anhöriga, släktingar kompisar etc) börjar ta mer av det sociala?
- Kommunen är alltjämt närmast medborgarna, ändå styrs vi i hög grad av EU-regler, rättighetslagstiftning etc som ökar trycket på alla håll. Dags att omformulera uppdraget?
- Kommunen åläggs nya saker som på sikt är orimliga – vem håller ihop helheten?
- Varför ha en struktur som tvingar fram samverkan – anpassa grundstrukturen istället så samma saker kan uppnås.

Ansvarig utgivare: Margareta Irenaeus.
Text: Fredrik Lilieblad.
Foto: Catarina Saxborn m fl
© 2009 PricewaterhouseCoopers i Sverige AB. Att mångfaldiga innehållet helt eller delvis är förbjudet enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Förbudet gäller varje form av mångfaldigande genom tryckning, kopiering etc.

Utmaningar & konfliktrisker

Efter den första dialogrundan var det dags att samla intrycken. Moderatorerna Anders Ottensten och Mats Carlström formulerade nya inspel

Givet det som nu sagt – var finns de möjliga konflikterna för framtiden?

- Finns det inte en motsättning mellan statens förväntan på våra verksamheter och kommunernas faktiska förmåga?
- Idag har kommunerna relativt gott om pengar. Men uppdraget kommer att växa. Därför måste något ske, annars är konflikterna ett faktum.
- Kraven på kommunerna är stora och orimliga. Krav och pengar måste stämma bättre överens, annars kommer det inte att fungera.
- Det är skillnad på hur staten respektive kommunerna ser på kommunernas huvuduppdrag – här finns en konflikt.
- Den som betalar ska också bestämma – den principen måste styra vad som är kärnverksamhet etc.
- Är kommunen en entreprenör för staten när det gäller att genomföra saker, eller är man en aktör med utvecklingsansvar för bygden man lever och verkar i? Som det är nu tycks det första alternativet dominera.
- Var går gränsen för att en kommun ska vara tillräckligt

stor för att klara alla uppdrag – måste inte detta definieras? Finns det "fullservicekommuner" och andra som ligger längre ned på skalan?

Var finns dialogen med människorna och var uppstår medskapandet och hur kan demokratin vitaliseras?

- Ibland kan det vara svårt att förankra de övergripande framtidsfrågorna. Medborgarna tittar mer till vardagliga problem – det handlar om att laga hålet i gatan, snarare än framtida utveckling.
- Om nya aktörer kommer in och medskapar måste de som "tar över" kunna se upp sidan – d v s känna att det förbättrar deras intäkter eller verksamhet. Ändå försvinner inte kommunens ansvar eftersom vi – i medborgarnas ögon – står som garant för mångfald och kvalitet.
- Hur långt kan det ideella samhällets ansvar utökas – när bör och måste det professionella ta över?
- Tänk om pensionärsorga-

nisationerna kunde hjälpa till vid våra gruppboenden? Men det behövs någon form av samhällskontrakt – annars får vi problem med fack, intresseorganisationer och andra parter som känner sig utmanade.

- Staten begränsar kommunernas möjligheter att testa nya roller och samverkansformer

– bli a via lagstiftningen. Ändå finns det mycket man kan göra på egen hand – kanske behövs det nya typer av "frikommuner" som får testa gränserna och ta nya initiativ.

Samhällssynen i stöpsleven

Dagens externa inspiratör var författaren och journalisten Göran Rosenberg. Han tog avstamp i krisen och pekade på hur globaliseringen vänt ut och in på många grundläggande begrepp – individ, samhälle, ansvar, makt, tillit och ömsesidiga beroenden.

Göran Rosenberg pekade på riskerna med statens eller samhällets sönderfall. I media har krisens offer lyfts fram i otaliga sammanhang på senare tid. I dessa budskap finns det också signaler om en statsapparat som blivit alltför osynlig – som tappat greppet och t o m upplevs ha lämnat medborgarna i sticket.

– Via den här krisen verkar det som verkligheten plötsligt överträffar fantasin. I värsta fall gör känslan av utsatthet att tilliten till samhället undergrävs, sa han. Tidigare har vi levt i en tid där vi haft det bra och börjat underskatta behovet av samhället. När nu krisen slår till blir beroendet av samhället och av varandra desto tydligare.

Tillit, solidaritet och samhörighet är enligt Rosenberg begrepp som samhällsbygget vilar på. Till fundamenten hör också en känsla av rättvisa och beroende, som bidrar till att en välfärdsstat tar form. Samspelet med individen blir grundläggande, likaså synen på ömsesidighet – på att ge och ta, att bidra men också få något tillbaka.

Individens drivkrafter

Individen har ett antal drivkrafter som formar och förändrar oss. Vi är en biologisk varelse med stark egennytta, men också en kulturell varelse som gör oss till en produkt av våra egna handlingar och vårt sätt att leva. Dessutom är vi en fri varelse med rätt och möjligheter att forma våra egna liv. Sist – och kanske allra viktigast – är vi en beroende varelse – d v s beroende av varandra och av samhället omkring oss.

– Vårt ofrånkomliga beroende av andra människor verkar ibland glömmas bort, men också insikten om att det är samhället som organiserar detta beroende, sa Göran Rosenberg.

Krisen vi nu har över oss kan ses som en brist på balans mellan individ och samhälle, men också mellan makt och ansvar.

Obalansen kan handla om att profiten övertrumfats individens plikt-känsla, men också att individen i hög grad känt sig frikopplad från samhället. Känslan av ömsesidigt beroende – och av eget ansvar för helheten – har minskat och här är den tekniska och ekonomiska utvecklingen viktiga drivkrafter.

Koppla ihop makt och ansvar

– Det vi ser nu är resultatet av en systemkris som pågått under lång tid och där kopplingen mellan ekonomiska, sociala och politiska hänsyn försvagats. System

och strukturer har stöpts om, ansvarroller har ändrats eller helt försvunnit och då gett ett underskott av ansvar!

Lösningen handlar om att skapa ny tillit och bygga samhällsinstitutioner som verkligen upplevs fungera. Globaliseringen måste breddas och även omfatta sociala och politiska områden – detta utan att nationalism eller separatism tar överhand. Samarbete, öppenhet och tolerans måste betonas och inte minst – ansvar och makt kopplas ihop på ett tydligt sätt. ■